

บทที่ 1

บทนำ

ความเป็นมาของปัญหา

เพลงไทยเป็นเพลงที่มีลักษณะการสืบทอดทางวัฒนธรรมอย่างเด่นชัด จากเพลงพื้นบ้านที่มีเนื้อร้อง ทำนองเรียบง่าย มาเป็นเพลงที่มีรูปแบบชัดเจน ทั้งในด้านคำร้องและทำนอง จนถือได้ว่ามีรูปแบบเฉพาะตนที่จัดเป็นเพลงประจำชนชาติได้ ครั้นกระแสอิทธิพลวัฒนธรรมตะวันตกหลังไหลเข้ามาในสมัยรัตนโกสินทร์ เพลงไทยจึงเกิดการผสมผสานกับวัฒนธรรมตะวันตก และก่อตัวเป็นรูปแบบแนวใหม่ ที่เห็นได้ชัดเจนว่าแตกต่างไปจากเดิม เราเรียกเพลงไทยในรูปแบบใหม่นี้ว่า "เพลงไทยสากล" * และเกิดความนิยมเรียกเพลงไทยในรูปแบบเดิมว่า "เพลงไทยเดิม"

* คำว่า "เพลงไทยสากล" เป็นศัพท์ที่เกิดขึ้นโดยคณะปฏิวัติหลังจากเปลี่ยนแปลงการปกครอง พ.ศ. 2475 ด้วยเหตุว่าในสมัยนั้น สิ่งต่าง ๆ ที่เราได้รับแบบอย่างมาจากชาวตะวันตก ถือว่าเป็นสิ่งทันสมัยที่ชาวโลกส่วนใหญ่นิยม จึงได้นำคำว่า "สากล" เข้ามาใช้เมื่อเกิดเพลงที่ใช้เครื่องดนตรี จังหวะ ทำนองและการบรรเลงแบบตะวันตก แต่ใช้คำร้องที่เป็นภาษาไทย เพื่อให้คนไทยเข้าใจ ทั้งยังเป็นเพลงที่เกิดขึ้นในประเทศไทย ท่านผู้ใหญ่ในสมัยนั้น จึงบัญญัติศัพท์สำหรับเพลงประเภทนี้ว่า "เพลงไทยสากล" ทั้ง ๆ ที่ควรเรียกว่า "เพลงไทยแนวฝรั่ง" หรือ "เพลงไทยแนวสากล" (สุนทรภรณ์วิชาการ 2532 : 36)

การก่อตัวของเพลงไทยสากลนับเป็นปรากฏการณ์ที่สำคัญยิ่งในพัฒนาการของวงการคีตศิลป์และวรรณศิลป์ เพราะเพลงไทยสากลเกิดขึ้นจากการเปลี่ยนแปลงด้านวัฒนธรรม ที่มีลักษณะของการหยิบยืมวัฒนธรรมของสังคมที่เจริญแล้ว คือ สังคมตะวันตก (อาานนท์ อภาภิรม 2517 : 49) นำเข้ามาผสมผสานกับวัฒนธรรมของไทย กล่าวคือ ใช้เครื่องดนตรีและวิธีการบรรเลงแบบตะวันตก แต่ใช้ทำนองและคำร้องของไทย โดยปรับเปลี่ยนการขับร้องมีเอื้อนแบบไทย มาเป็นการร้องแบบเนื้อเต็ม * เพลงไทยสากลมีพัฒนาการขึ้นเป็นลำดับ จนกระทั่งเป็นที่แพร่หลาย และเป็นที่นิยมอย่างกว้างขวางในปัจจุบัน

เพลงไทยสากลถือได้ว่าเป็นวรรณกรรมประเภทหนึ่ง และมีบทบาทเช่นเดียวกับวรรณกรรมอื่น ๆ เพลงเหล่านี้สามารถสะท้อนให้เห็นสภาพของสังคม ค่านิยม และวิถีชีวิตของคนไทย ด้วยวิธีการของวรรณศิลป์ ทั้งด้านเนื้อหาและความงดงามของภาษาที่ใช้ในบทเพลง

เพลงไทยสากลเป็นวรรณกรรมรูปแบบใหม่ที่นำศึกษา ทั้งนี้เพราะ เพลงสามารถแพร่หลายไปได้ทุกกลุ่มสังคม เนื้อหาซึ่งมีลักษณะหลากหลาย สามารถสื่อความหมายได้ง่าย เพราะเป็นวรรณกรรมที่สื่อ "สาร" ได้ด้วยการฟังและใช้เวลาค่อนข้างสั้นเมื่อเปรียบเทียบกับวรรณกรรมประเภทอื่น ๆ นอกจากนี้บทเพลงหรือคำร้องยังมีรูปแบบที่น่าสนใจ เพราะมีลักษณะของกวีนิพนธ์ขนาดสั้น กระชับ สามารถแสดงแนวคิดได้อย่างชัดเจน และทำนองเพลงยังทำให้เกิดความเพลิดเพลิน สร้างความดื่มด่ำลึกซึ้งในอารมณ์ความรู้สึก ได้รวดเร็วกว่าวรรณกรรมประเภทที่สื่อ "สาร" ด้วยการอ่าน

* การร้องแบบเนื้อเต็มในที่นี้ หมายถึง การร้องด้วยเนื้อร้องที่มีลักษณะการบรรจุคำร้องให้ครบเต็มทุกห้องโน้ตของทำนองดนตรี โดยไม่มีการร้องเอื้อนแทรกอยู่เลย (ปัญญา รุ่งเรือง 2525 : 18)

ตามประวัติความเป็นมาของเพลงไทยสากล ผลงานของเอื้อ สุนทรสนานและเพื่อนร่วมงาน ที่ใช้ชื่อวงดนตรีว่า "สุนทราภรณ์" ถือได้ว่าเป็นผลงานกลุ่มเด่นของคีตศิลป์ประเภทนี้ เพลงไทยสากลของศิลปินกลุ่มนี้มีใช้จะแพร่หลายอยู่เฉพาะในช่วงเวลาที่มีชื่อเสียงโด่งดัง แล้วเสื่อมความนิยมไป หากแต่ผลงานเหล่านั้นยังคงมีชื่อเสียง เป็นที่รู้จักแพร่หลาย และยังคงอยู่ในความนิยมของประชาชนมาจนกระทั่งปัจจุบัน ผลงานของศิลปินกลุ่มนี้มีปริมาณมากกว่า 2,000 เพลง มีผลงานที่มีผู้ประเมินว่า เป็นเพลงในระดับยอดเยี่ยมจำนวนมาก * มีเนื้อหาสาระ และคุณค่าทางวรรณศิลป์ไม่แพ้บทกวีนิพนธ์ในรูปแบบอื่น ๆ เจตนา นาควัชระ ได้กล่าวว่

. . . เพลงสุนทราภรณ์มีคุณค่าทางคีตศิลป์และวรรณศิลป์ที่ไม่ยิ่งหย่อนไปกว่ากัน มาตรฐานทางวรรณศิลป์ของบทเพลงนั้นอยู่ในระดับสูง จนอาจารย์วรรณคดีหลายท่านได้นำเอาบทเพลงสุนทราภรณ์ไปเป็นเนื้อหาสาระสำหรับสอนวรรณคดีวิจารณ์ จิตรกรที่นักวรรณคดี จะได้ทำการวิเคราะห์บทเพลงสุนทราภรณ์ให้เป็นแบบแผนมากกว่านี้ . . . (เจตนา นาควัชระ 2527 : 125)

จากการที่บทเพลงไทยสากลของสุนทราภรณ์มีชื่อเสียงแพร่หลาย และได้รับความนิยมยกย่องทั้งในด้านคีตศิลป์และวรรณศิลป์ แต่ยังไม่มีการศึกษาวิเคราะห์บทเพลงไทยสากลของสุนทราภรณ์ให้เป็นระบบแบบแผน ผู้วิจัยจึงเกิดความสนใจที่จะศึกษาวิเคราะห์บทเพลงไทยสากลของสุนทราภรณ์ โดยใช้ทฤษฎีทางวรรณคดีเป็นหลัก และเน้นศึกษาเนื้อร้องของบทเพลงว่ามีเนื้อหา รูปแบบทางวรรณศิลป์ การใช้ภาษา กวีศิลป์ ตลอดจนคุณค่าด้านต่าง ๆ อย่างไรบ้าง

* บทความเรื่อง "มรดกสุนทราภรณ์ : ข้อคิดเชิงวิจารณ์" ของเจตนา นาควัชระ ใน วารสารธรรมศาสตร์ 1(มีนาคม 2527), หน้า 120 -134

ความมุ่งหมายของการวิจัย

1. เพื่อศึกษารูปแบบ เนื้อหา และการใช้ภาษา ในบทเพลงไทยสากลของสุนทราภรณ์ ในฐานะที่เป็นวรรณกรรมประเภทหนึ่ง
2. เพื่อศึกษาทัศนคติของผู้แต่งที่ปรากฏอยู่ในบทเพลงไทยสากลของสุนทราภรณ์
3. เพื่อศึกษาคุณค่าด้านวรรณศิลป์ และคุณค่าด้านอื่น ๆ ของบทเพลงไทยสากลของสุนทราภรณ์

วิธีดำเนินการวิจัย

1. รวบรวมบทเพลงไทยสากลของสุนทราภรณ์จากแหล่งข้อมูลต่าง ๆ เช่นหนังสือ เพลง เทปบันทึกเสียง แผ่นเสียง ฯลฯ ข้อมูลเหล่านี้ส่วนใหญ่ค้นคว้าจากห้องสุนทราภรณ์ ในห้องสมุดดนตรีสุนทราภรณ์กรมอำนวยการ หอสมุดแห่งชาติ
2. จำแนกข้อมูลเพื่อกำหนดขอบเขตและโครงร่างงานวิจัย
3. วิเคราะห์ข้อมูลและเสนอผลการศึกษา ค้นคว้าตามโครงร่างที่กำหนด

ขอบเขตของการวิจัย

1. ศึกษาเฉพาะเนื้อร้องของบทเพลงไทยสากลของสุนทราภรณ์ ส่วนทำนองเพลง และลักษณะการร้องของผู้ร้อง ซึ่งจัดเป็นลักษณะทางคีตศิลป์นั้น จะเป็นส่วนหนึ่งที่ใช้ประกอบการวิเคราะห์เนื้อร้องในเชิงวรรณศิลป์

2. ด้วยเหตุที่ผลงานเพลงของสุนทรภู่ มีจำนวนมากกว่า 2,000 เพลง และส่วนใหญ่เป็นข้อมูลที่กระจัดกระจายในรูปแบบต่าง ๆ ซึ่งยากแก่การรวบรวมได้ครบถ้วน ผู้วิจัยจึงจำเป็นต้องกำหนดขอบเขตของข้อมูลโดยคัดเลือกบทเพลงที่สามารถค้นคว้า รวบรวมได้จากหนังสือรวมเพลงสุนทรภู่ ที่ตีพิมพ์ในระหว่าง พ.ศ. 2507-2514 ซึ่งเป็นระยะที่ผลงานเพลงของวงดนตรีสุนทรภู่ มีผู้ตีพิมพ์รวมเล่มเป็นหลักฐานอย่างแพร่หลาย รวมจำนวนเพลงที่ใช้เป็นข้อมูลทั้งสิ้น 568 เพลง ดังรายชื่อหนังสือต่อไปนี้

- 2.1 รวมเพลงสุนทรภู่ (เพลงเก่า) พระนคร: บำรุงสาส์น, 2507.
- 2.2 รวมเพลงสุนทรภู่เล่มพิเศษ พระนคร: รวมสาส์น, 2509.
- 2.3 รวมเพลงสุนทรภู่ 3 ชุด พระนคร: รวมสาส์น, 2510.
- 2.4 ที่ระลึก 30 ปีของวงสุนทรภู่ อติพร สุนทรสนาน เรียบเรียง, พระนคร: ป. พิศนาคะการพิมพ์, 2513.
- 2.5 เอื้อ สุนทรสนาน 5 รอบ (21 มกราคม 2514) อติพร สุนทรสนาน เรียบเรียง, พระนคร: ป. พิศนาคะการพิมพ์, 2514.
- 2.6 รวมเพลงอมตะ 2 ของวงดนตรีสุนทรภู่ อติพร สุนทรสนาน เรียบเรียง, พระนคร: ป. พิศนาคะการพิมพ์, 2514.

อนึ่ง ผู้วิจัยจะยึดเอาหนังสือรวมเพลงสุนทรภู่ที่รวบรวมโดย อติพร สุนทรสนาน ทาสาทของเอื้อ สุนทรสนาน เป็นหลักในกรณีการตรวจสอบความถูกต้องของเนื้อเพลง

3. เอกสารประกอบอื่น ๆ ได้แก่ หนังสือ บทความวิชาการ และบทความทั่วไป ที่กล่าวถึงบทเพลงไทยสากลของสุนทราภรณ์ และเพลงไทยสากลในช่วงเวลาเดียวกันนั้น

ข้อตกลงเบื้องต้น

ในการอ้างอิงบทเพลงเพื่อเป็นตัวอย่างในวิทยานิพนธ์เล่มนี้ เนื่องจากผู้ให้ท่านเอง เพลงเกือบทั้งหมด คือ เอื้อ สุนทรสนาน เพื่อให้ระบบการอ้างอิงง่ายและสะดวกสำหรับการ ศึกษา ผู้วิจัยจะให้ชื่อบทเพลงและชื่อผู้ให้คำร้องไว้ท้ายบทเพลงแต่ละเพลงที่ยกเป็นตัวอย่าง และจะให้ชื่อผู้ให้ท่านเองเฉพาะในกรณีที่ผู้ให้ท่านเองมิใช่ เอื้อ สุนทรสนาน เท่านั้น

ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

1. ได้ทราบลักษณะเนื้อหาและการใช้ภาษาในบทเพลงไทยสากลของสุนทราภรณ์ ซึ่งเป็นต้นแบบของวรรณกรรมเพลงไทยสากลสมัยต่อมา
2. เป็นแนวทางในการศึกษาพัฒนาการของเพลงไทยสากลในสมัยต่อมา

งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

1. ชีวิตและผลงานเพลงอมตะของ แก้ว อัจฉริยะกุล เป็นงานวิจัยของมัลลิกา คณานุรักษ์ กล่าวถึงชีวิตประวัติและผลงานต่าง ๆ ของ แก้ว อัจฉริยะกุล โดยเน้นหนักที่ผลงาน เพลง ผู้วิจัยได้จำแนกประเภทเนื้อหา ศึกษาการใช้ภาษา ทักษะ และคุณค่าที่ได้จากบทเพลง ของแก้ว อัจฉริยะกุล เป็นการวิเคราะห์บทเพลง โดยนำชีวิตประวัติของผู้แต่งมาประกอบการ วิเคราะห์ด้วย

2. วิวัฒนาการเพลงไทยสมัยรัตนโกสินทร์ เป็นงานวิจัยของโกวิท ทัศนศิริและ อรรพรรณ บรรจงศิลป์ กล่าวถึงวิวัฒนาการของเพลงไทยในช่วงกรุงรัตนโกสินทร์ตั้งแต่รัชกาล พระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกมหาราชถึงปัจจุบัน โดยสรุปเกี่ยวกับเพลงไทยในสมัย หลังการเปลี่ยนแปลงการปกครอง พ.ศ. 2475 ว่ามีการนำทฤษฎีดนตรีตะวันตกมาใช้อย่าง กว้างขวาง โดยเฉพาะการนำทำนองเพลงไทยเดิมสองชั้นมาใส่เนื้อเต็มตามทำนองแทนการ ใช้น้ำเสียง และมีเพลงที่ตั้งขึ้นใหม่เพื่อนำไปใช้ประกอบละครพูด ละครร้อง และภาพยนตร์ ส่วน นักแต่งเพลงที่ใช้รูปแบบหลักเกณฑ์ทฤษฎีดนตรีตะวันตกที่สำคัญได้แก่ เอื้อ สุนทรสนาน เป็นต้น

3. วรรณกรรมจากบทเพลงไทยสากลของสุนทราภรณ์ เป็นปริญญาานิพนธ์มหาบัณฑิต ของพงษ์ชัย ไทยวรรณศรีได้เน้นการศึกษาในแง่ของการแยกประเภทของบทเพลงตามแบบ พีระ ตรีบุปผา ได้เป็น 10 ประเภท เช่น เพลงสำหรับเขาวงกต เพลงจากวรรณกรรม เพลงที่เป็นภาษิตสอนใจและเพลงคติธรรม เพลงชมธรรมชาติและชมความงามต่าง ๆ เพลง ประเภทความรักความผิดหวัง เพลงสะท้อนสังคม และเพลงที่เป็นละครหรือเรื่องราวสั้นๆ รวมทั้งได้ศึกษาท่วงทำนองการแต่ง อันได้แก่ การใช้คำและโวหารในเพลงแต่ละประเภท โดยสุ่มตัวอย่างบทเพลงประเภทละ 20 เพลง วิชยานิพนธ์เล่มนี้ศึกษาเนื้อหาและท่วงทำ นองการแต่งเป็นหลักแต่ยังมีได้ศึกษาในด้านรูปแบบ จังหวะลีลา ทิศนคติด้านต่าง ๆ ของผู้แต่ง รวมทั้งคุณค่าด้านวรรณศิลป์ และคุณค่าด้านอื่น ๆ ซึ่งผู้วิจัยเห็นว่าเป็นสิ่งสำคัญ ในการศึกษา บทเพลงไทยสากลของสุนทราภรณ์เพิ่มเติม

นอกจากงานวิจัยที่เกี่ยวข้องโดยตรงกับเพลงไทยสากลแล้ว ยังมีงานการวิจัยอื่น ๆ ที่มีข้อมูลและการศึกษาวิเคราะห์ที่เป็นประโยชน์ในการศึกษาบทเพลงไทยสากลของสุนทราภรณ์ เช่น เพลงปฏิพากย์ : การศึกษาในเชิงวรรณคดีวิเคราะห์ ของ สุกัญญา สุจฉายา และงานอื่น ซึ่งผู้วิจัยจะได้อ้างอิงในการศึกษาวิจัยต่อไป

เอกสารอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้อง

1. บทความเรื่อง "มรดกของสุนทราภรณ์ : ข้อคิดเชิงวิจารณ์" ของเจตนา นาควิษระ ใน วารสารธรรมศาสตร์ 1 (มีนาคม 2527) หน้า 120 -134. กล่าวถึงผลงานของสุนทราภรณ์ว่า มีคุณค่าในด้านคีตศิลป์และวรรณศิลป์ในระดับสูง ทั้งนี้เกิดจากองค์ประกอบ อันได้แก่ มีผู้แต่งทำนองที่มีฝีมือ เช่น เอื้อ สุนทรสนาน และ เวส สุนทรจามรมีผู้แต่งคำร้องที่มีความสามารถ เช่น แก้ว อัจฉริยะกุล สุรัฐ พุกกะเวส และ ศรีสวัสดิ์ พิจิตรวรการ เป็นต้น และยังมีนักร้องที่สามารถตีความบทเพลงได้อย่างถูกต้อง เช่น มัทนา โมรากุล และ เพ็ญศรี พุ่มชูศรี โดยเฉพาะเนื้อร้องของสุนทราภรณ์ ส่วนใหญ่มีคุณค่าทางวรรณศิลป์ในระดับสูง น่าที่จะนำมาวิเคราะห์ให้เป็นแบบแผนอย่างจริงจัง

2. บทความเรื่อง "ว่าด้วยเพลงไทยสากล : ข้อคิดจากวันระลึกถึงบรมครูผู้ให้กำเนิดวัฒนธรรมด้านดนตรีไทยสากล" ของ เจตนา นาควิษระ ใน วารสารธรรมศาสตร์ 3 (กันยายน 2526) หน้า 208 - 213. กล่าวถึงบทเพลงไทยสากลของสุนทราภรณ์ไว้ว่า มีความสำคัญมากที่สุดประวัติเพลงไทยสากล โดยเฉพาะเอื้อ สุนทรสนาน นับเป็นผู้บุกเบิกการแต่งเพลงไทยสากลตามแบบแผนดนตรีตะวันตกได้อย่างไพเราะ และมี แก้ว อัจฉริยะกุล เป็นผู้บุกเบิกการแต่งคำร้องเพลงไทยสากลคนสำคัญที่วงการเพลงไทยสากลทั่วไปยอมรับ

3. บทความเรื่อง "จากเพลงไทยถึงเพลงลูกทุ่ง" ของ พูนพิศ อมาตยกุล ใน จากเพลงไทยถึงเพลงลูกทุ่ง ธนาคารกรุงเทพจำกัดพิมพ์ เนื่องในโอกาสฉลองครบ 5 ปี ศูนย์สังคีตศิลป์ (พ.ศ. 2527) ได้กล่าวถึงความเป็นมาของเพลงไทยตั้งแต่สมัยสุโขทัยจนกระทั่งมีการเปลี่ยนแปลงไปสู่เพลงไทยสากลว่าจุดสำคัญของการเปลี่ยนแปลง ได้แก่ การนำเครื่องดนตรีตะวันตกมาใช้บรรเลงเพลงไทยเพื่อประกอบการแสดงละครร้องและภาพยนตร์ ต่อมาเมื่อมีการก่อตั้งวงดนตรีกรมโฆษณาการ หรือ "สุนทราภรณ์" ซึ่งควบคุมโดย เอื้อ สุนทรสนาน ทำให้เพลงไทยได้ขยายตัวออกมาเป็นเพลงไทยสากลอย่างเด่นชัด

นอกจากนี้ยังมีเอกสารอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้องกับเพลงไทยสากลและบทเพลงไทยสากล
ของสุนทราภรณ์ เช่น เอกสารเนื่องในงานวันรำลึกถึงผลงานอมตะ ของ เอื้อ สุนทรสนาน
พ.ศ. 2527 หนังสือสุนทราภรณ์ครั้งศตวรรษจัดพิมพ์เป็นที่ระลึกการก่อตั้งวงดนตรีสุนทราภรณ์
ครบรอบ 50 ปี บทความเรื่องวิวัฒนาการของเพลงไทยสากล ของ ประสพโชค เอ็นแซ
เป็นต้น